

ТУРОВЕЦЬ О. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри господарського права і процесу

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ АНАЛОГІЇ У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Як у радянській, так і сучасній науковій літературі питання застосування аналогії процесуального закону, як одного з засобів подолання прогалин у нормативному регулюванні правовідносин у сфері здійснення господарського судочинства є досить актуальним, як з наукової (теоретичної) точки зору, так і з точки зору практичного його застосування.

Основною метою застосування аналогії закону є усунення прогалин у правовому регулюванні певних суспільних відносин, перш за все, судовими органами. При цьому, на практиці спостерігається тенденція уникати застосування аналогії процесуального закону у зв'язку з відсутністю чіткої нормативної визначеності підстав, способу та меж її застосування.

Навколо даного питання на сьогодні триває активна дискусія серед наукової та суддівської спільноти, оскільки застосування процесуальної аналогії при здійсненні судочинства є вкрай важливим інструментом для подолання досить серйозних існуючих прогалин у законодавстві.

При цьому дискусія щодо припустимості застосування процесуальної аналогії триває досить давно, але на практиці вона відбувається переважно в межах цивільно-процесуального та кримінально-процесуального права.

Можливість застосування аналогії в цивільному судочинстві не заперечується «оскільки більшість правознавців визнають, що це не суперечить інтересам законності». Однак в літературі можна зустріти і протилежну думку, згідно з якою застосування аналогії в межах процесуального права веде до ігнорування принципу законності, порушення жорсткої процесуальної форми. На їх думку, у всіх випадках, коли законодавець допускає застосування аналогії, він прямо вказує на це в законі. Адже якщо принципом матеріального приватного права є правило «дозволено все, що не заборонено законом», то для публічного права, до якого належить процесуальне право, притаманний принцип «дозволено лише те, що не заборонено законом».

Крім того, як справедливо зазначає О. Косаренко, відмовлятися від аналогії цивільного процесуального законодавства в країні надто передчасно. А з урахуванням того, що законодавець визнає можливість існування недоліків у матеріальному праві, але при цьому не визнає можливості існування їх у процесуальному — ще й нелогічно (Косаренко

О. Проблеми аналогії в контексті реформування цивільного судочинства / О. Косаренко // Вісник Академії адвокатури України 186 число 2(18) 2010. — С. 186.)

Зазначену позицію слід визнати цілком справедливою і для господарського судочинства.

При цьому, як доречно зазначає Карнаух Т. М., принцип процесуального формалізму є основним у процесуальному праві, оскільки саме через нього проявляється суворий імперативний метод публічного права, спрямований на забезпечення рівності сторін шляхом встановлення чітких, формально визначених, заздалегідь відомих «правил гри». Такий інститут, як процесуальна аналогія, здавалося б, підриває цей принцип, вносить елемент невизначеності й нестабільності у процесуальні відносини, відкриває шлях зловживанням цим інститутом, суддівському свавілля (Карнаух Т. М. Проблеми застосування правової аналогії в цивільному судочинстві України [Електронний ресурс] / Т. М. Карнаух. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/.../27_kornauh_tm.pdf).

Саме така позиція може завести правозастосовувача в «глухий кут», коли йому бракуватиме необхідної правової норми, що, звісно, зумовить ускладнення провадження і порушення конституційних прав громадян та інших учасників господарського процесу.

Це доводить, що процесуальні аналогії в господарському судочинстві певною мірою є припустимими, але так само як у господарському, так і у господарсько-процесуальному кодексі України подібний прямий дозвіл на застосування судами процесуальної аналогії відсутній. Поряд із цим у статті 4 ГПК України (Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>) забороняється відмова у розгляді справи з мотивів неповноти, незрозумілості, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини. Саме це істотно ускладнює судовий розгляд господарських спорів. Проте аналіз судової практики свідчить, що аналогія подекуди фактично застосовується судами при розгляді господарських спорів, але саме поняття «аналогія» у судовому рішенні при цьому не згадується. В цьому контексті варто підтримати позицію Н. А. Власенка, який вважає, що специфіка відносин, які регулюються процесуальним правом, така, що тут повинен діяти принцип аналогії закону, і що аналогія у процесуальному праві допустима лише у випадках, спеціально передбачених законом (Власенко Н. А. Об аналогии в современном процессуальном праве / Н. А. Власенко // Российская юстиция. — 2005. — № 7. — С. 36.).

Варто також погодитись із думкою И. Сабо про те, що застосування аналогії є неминучим у всіх галузях права, за винятком кримінального (Сабо И. Социалистическое право / И. Сабо. — М., 1964. — С. 270—279)

Відсутність у ГПК України згадувань про можливість застосування процесуальної аналогії при розгляді господарських справ не означає, що вона фактично не існує. Адже відсутність, неповнота чи суперечливість законодавства не дає суду підстав для відмови у розгляді справи. Тому суд змушений фактично застосовувати аналогію закону у практичній діяльності.

На підставі вищезазначеного, можна зробити висновок про можливість застосування процесуальної аналогії при здійсненні господарського судочинства. Більше того, даний «процесуальний інструмент» знаходить широке застосування у суддів, що підтверджується судовою практикою. Але все ж таки дане питання потребує більш чіткого нормативного врегулювання, у зв'язку з чим виникає потреба у внесенні змін до Господарського процесуального кодексу України з метою законодавчого закріплення застосування процесуальної аналогії при здійсненні господарського судочинства.

ТИХОНЧУК Р. Г.

Одеський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентові України, аспірант кафедри права і законотворчого процесу

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АКЦІОНЕРНОЇ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Недостатній рівень корпоративного управління в українських акціонерних товариствах гальмує розвиток економіки нашої держави, стримує «прилив» зовнішніх інвестицій та не дозволяє мобілізувати з інвестиційною метою кошти населення на організованому фондовому ринку (Орлова Я. С. Корпоративне управління як основа розвитку ринкової економіки України / Економіка та право. № 3. 2010 — с. 66.)

Важливим питанням правового регулювання є контроль над діяльністю акціонерного товариства (Оліфіренко Формування ефективного механізму взаємодії інститутів державного та корпоративного управління / Економіка та держава. 2012, № 12. — с. 120.). Так, наприклад, це стосується дрібних акціонерів, інтереси яких можуть ущемлятися, або великими власниками пакетів акцій, або виконавчим органом акціонерного товариства. Ст. 7 Закону України «Про акціонерні товариства» передбачає право акціонерів публічного акціонерного товариства відчувати приналежність їм акції без згоди інших акціонерів і товариства. Це ставить у нерівне положення власників великих пакетів акцій і дрібних акціонерів, оскільки перші можуть проводити політику по витисненню